

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО БАНКІНГУ

**Леонов С.В., ДВНЗ «УАБС НБУ»,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту**

Процес глобалізації економіки, що розпочався в ХХ столітті, визначив необхідність прискорення процесів мобілізації фінансових ресурсів, що призвело до істотних трансформацій у кредитно-банківських системах промислово розвинених країн. Основні тенденції цих трансформацій виразилися, зокрема, у посиленні концентрації й централізації кредитних інститутів, зростанні груп банків-гігантів, що діють як трансконтинентальні утворення й, як наслідок – у процесах універсалізації банків. Тенденція до універсалізації характерна для кредитних систем всіх розвинених країн.

Разом з тим чітко виокремилася ще одна глобальна тенденція – домінування моделі фінансування економіки, що базується на фондовому ринку при одночасному послабленні ролі традиційного банківського кредитування. Розвиток фінансових інститутів, що спеціалізуються на інвестиційних операціях, їх вторгнення в традиційні банківські ринкові ніші, злиття, що об'єднують фінансовий та корпоративний сектори економіки, призвели до розмивання межі між банківськими та небанківськими ринковими сегментами. В цих умовах посилюється спеціалізація в діяльності банків, зокрема – укріплюються позиції інвестиційних банків, особливо з урахуванням здійснюваної модернізації їх структури та функцій, які поєднують в собі «зони відповідальності» класичного банку, інвестиційної компанії та брокера. У промислово розвинутих країнах, в тому числі й тих, які мають універсальну структуру кредитної системи, важливе місце (незважаючи на деяке зниження їхнього числа) займають спеціалізовані банки.

До початку 1990-х років перетерпіла змін десятка лідерів світового фінансового ринку з числа найбільших глобальних фінансових інститутів. Від тих пір вона складається не із комерційних, як раніш, а виключно з інвестиційних банків, які контролюють близько 80% цього ринку.

Слід зауважити, що термін «інвестиційний банк» не є загальноприйнятим: у Великобританії, Сінгапурі подібні інститути називають торговими банками, у Південній Кореї – багатогалузевими фінансовими інститутами, в Японії – фірмами з торгівлі цінними паперами, у Франції – діловими банками. Виділяють два типи інвестиційних банків. Банки першого типу займаються виключно торгівлею та розміщенням цінних паперів корпоративного сектору економіки, приймають участь у злиттях, поглинаннях та реорганізації бізнесу. Такі банки набули поширення у ряді країн, а саме в США, Канаді, Англії, Австралії, де фактично складають інституціональну основу ринку цінних паперів, особливо первинного, тому що обслуговують більшу частину операцій, пов'язаних як із емісією цінних паперів, так і з біржовою торгівлею. Банки другого типу відіграли важливу роль у відбудовуванні економіки континентальних країн Західної Європи в перші повоєнні роки, а також в утворенні галузей та інфраструктури ряду країн, що розвиваються. Особливо треба виділити Францію, Італію, Іспанію, Португалію, де змішані або державні інвестиційні банки забезпечили високий рівень довгострокового кредитування промисловості та утворення в ній нових галузей. Вони спеціалізуються переважно на довгостроковому кредитуванні різних галузей господарювання, а також наданні спеціальних цільових проектів, пов'язаних з впровадженням новітніх технологій.

За кордоном спеціалізовані інвестиційні банки набули певного поширення. Так, наприклад, в Австрії поширені банки, які не тільки надають кредити приватним господарствам, а фактично стали центрами акумуляції цінних паперів і створення синдикатів для емісії позик, тобто інвестиційними центрами. В Італії поширена спеціалізація банків в залежності від строковості надання кредитів. У країнах Східної Європи функції

інвестиційних банків і банків довгострокових вкладень виконують народні, національні, а також державні банки (Болгарія, Угорщина) або спеціалізовані банки (Румунія), причому структура й функції цих банків систематично перетерплюють зміни. Лише в окремих країнах, що розвиваються, в яких ринкова інфраструктура є більш розвиненою, створені спеціалізовані інвестиційні банки.

Через високу потребу реального сектору економіки в інвестиціях, а отже – і фінансових посередниках, що працюють професійно в цій сфері, розвиток спеціалізованого інвестиційного банкінгу на сьогоднішній день є досить перспективним видом діяльності. Сьогодні його можна вважати найбільш затребуваним з боку суб'єктів інвестиційної діяльності й одночасно складним для банків широким колом послуг, пов'язаних з управлінням активами підприємства (первинним розміщенням його цінних паперів, з операціями з його цінними паперами на вторинному ринку), наданням йому послуг розрахунково-касового обслуговування, кредитування (у різних формах, в тому числі: синдикованого, консорціумного тощо), проектного фінансування (включаючи консалтингові послуги та послуги щодо управління інвестиційним проектом).

В Україні сьогодні розвиток банківської системи здійснюється в напрямку формування європейської моделі універсалізації банківських установ. Більшість експертів відзначають, що тенденція до розвитку принципів універсалізації банківської справи, що склалася сьогодні в Україні, має як свої недоліки, так і певні переваги. З одного боку, універсалізацію можна розглядати як гарантію стабільності банку незалежно від масштабу, місця розташування, множинності зв'язків і т.д. Недоліки обумовлені, насамперед, тим, що в цьому випадку зростає ризикованість банківських операцій: вкладення в інвестиційні проекти здійснюються в безпосередньому зв'язку з основною банківською діяльністю, що, у свою чергу, містить у собі погрозу зниження ліквідності банківських вкладень – проблему, яка сьогодні набуває особливого значення для вітчизняних банків.

Ризик операцій банку значною мірою залежить від стану справ у найбільших клієнтів, в обігу яких задіяні значні кошти банку.

У той же час, розвиток вітчизняних банків як універсальних фінансових інститутів багато в чому носить вимушений характер: спеціалізовані фінансові установи ще мають пройти тривалий шлях у своєму формуванні в якості стійких фінансових установ, що не тільки складно саме по собі, але й вимагає додаткового часу для подолання сформованого скептичного відношення до інвестиційних фінансових інституцій. Як зазначають провідні експерти, в умовах перехідної економіки найбільшою стабільністю можуть володіти банки, які поєднують універсальність із предметно-галузевою й предметно-проблемною спеціалізацією.

В Україні не створено жодного повноцінно функціонуючого інвестиційного банку довгострокового кредитування. Відсутність спеціалізованих банків негативно позначаються на роботі всієї банківської системи, оскільки на комерційні банки перекладаються невластиві їм функції. У відповідності до Закону України «Про банки і банківську діяльність» в нашій країні продекларовано функціонування інвестиційних банків, до яких відносяться банки, більш 50% активів яких є активами одного виду, у даному випадку інвестиційними кредитами та цінними паперами, але з огляду на структуру активів банківських установ можна стверджувати, що в Україні цим вимогам не відповідає жоден з банків. В якості спеціалізованих приватних інвестиційних банків себе позиціонують наступні вітчизняні банківські установи: Укрінбанк, Інпромбанк, УкрСиббанк, Перший інвестиційний банк, Промінвестбанк, Акціонерно-комерційний кредитно-інвестиційний банк, банк «Національні інвестиції» тощо.

Леонов, С.В. Сучасні тенденції спеціалізованого інвестиційного банкінгу [Текст] / С.В. Леонов // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика : зб. тез доп. III Міжнародної науково-практичної конференції (15-16 травня 2008 р.) : у 2 т. / Українська академія банківської справи Національного банку України. – Суми, 2008. – Т. 2. – С. 8-11.